

Srečko Horvat, prevod: Renata Zamuda

Talilni lonec poželenja: Nimfomanka kot sodobna Šeherezada

Še pred svojo uradno premiero je Von Trierjeva *Nimfomanka* (*Nymphomaniac*, 2013) izzvala več hrupa od večine letošnjih oskarjevih nagrajencev. Vse se je vrtele okoli resnične penetracije (pri čemer sta glavna igralka imela »genitalna dvojnika«) in fotomontaže penisov vseh velikosti in barv. Povrh vsega so se Romunija, Turčija in nekaj držav na Bližjem vzhodu odločile za prepoved prikazovanja zaradi golote in eksplicitnih prizorov, kar je rezultiralo v le še večjem promocijskem porivu za film. Saj vemo, kako gre: če je nekaj cenzurirano, postane želja po tem le še večja.

Tudi po tem, ko so začeli pred kratkim predvajati drugi del te več kot štiriurne epopeje, smo lahko prebirali le bolj ali manj standardne opise: gre za zgodbo intimnega, erotičnega življenja neke ženske vse od rojstva do starosti 50 let. Na samem začetku filma leži glavna junakinja Joe (Charlotte Gainsbourg) pretepena in krvaveča sredi zakotne ulice. Mimoidoči tujec, Seligman (Stellan Skarsgård), jo ljubeznivo odpelje k sebi domov, ji ponudi čaj in oskrbi njene rane. In začneta se pogovarjati. Bolj ko mu Joe razkriva vse sorte svojih seksualnih izkušenj, bolj Seligman odgovarja z izmikanki v postranske teme in razglablja o vsem, od muharjenja in literature do umetnosti (na primer: Ko Joe reče, da so jo trikrat pofukali v pičko in petkrat v rit, ji Seligman odgovori: »*Tri in pet: to sta Fibonaccijevi števili!*«). Če se je Von Trier v *Antikristu* (*Antichrist*, 2009) ukvarjal z izvorom zla, v *Melanholiji* (*Melancholia*, 2011) s koncem sveta, se v *Nimfomanki*, kot sugerira že naslov, ukvarja s seksualnimi tabuji.

Ampak je stvar res tako enostavna? Kaj če ne gre toliko za film o seksu kot za film o poželenju – ali še natančneje, za skrivnost poželenja? To bi lahko razpoznali v enem od najbolj šokantnih

prizorov drugega dela *Nimfomanke*. Po življenju, polnem seksualnih transgresij, postarana Joe namreč postane profesionalna izterjevalka dolgov. V tem poslu je skrajno uspešna zahvaljujoč svojemu poznavanju moške seksualnosti, saj prav vedno odkrije najbolj skrite seksualne želje svojih »žrtev«. Vse dokler ne naleti na stranko, ki ji navidez ne pride do živega ne uničevanje njenega dragega povišstva ne Joeino nadlegovanje. A Joe se ne vda tako zlahka, ve namreč eno: vsak ima svojo skrito željo, četudi se tega niti sam ne zaveda. Zato začne pripovedovati raznovrstne seksualne fantazije in priklenjen moški le mirno posluša, dokler ne začne Joe pripovedovati zgodbe o dečku v parku in s tem razkrije njegova (nezavedna) pedofilska nagnjenja. Na njegovo lastno presenečenje, saj se niti sam ni zavedal svoje želje, se njegov ud naenkrat prebudi ... Na koncu obljubi poplačilo dolgov in Joe, ker se ji tip zasmili, mu ga pofafa.

Če najbolj vznemirljiv trenutek še enega filma, ki govori o skrivnosti poželenja, filma *Ona* (She, 2013, Spike Jonze), nastopi, ko poskusi glavni lik Theodore (Joaquin Phoenix) končno kompenzirati manko neobstoječega telesa svoje digitalne ljubimke, je v *Nimfomanki* predmet poželenja prav neskončna akumulacija teles, kot lahko vidimo v prvem prizoru, ko mlada Joe s prijateljico tekmuje, katera bo pofukala več tujcev na drvečem vlakcu. Ko Theodore domov povabi resnično žensko, da bi z njo seksal, na vratih pozvoni popolna tujka z glasom operacijskega sistema, v katerega se Theodor zaljubi (gre za glas Scarlett Johansson). A namesto uspešnega seksa se prepad med glasom in telesom le še bolj poglobi, tako da postane prav otipljiv. In učinek ni ponovna združitev telesa in glasu, temveč popolna alienacija.

Po drugi strani, s tem, ko Joe izkorišča na stotine teles, je to prav nič ne moti ali vznemirja. Nasprotno: potujitvena narava priložnostnega seksa je prav tisto, kar jo vzburja.

A zmotno bi bilo misliti, da se ta dva prizora tako zelo razlikujeta. Kdo je sploh nimfomanka? Izraža je skoval nek francoski zdravnik leta 1775 iz grških besed *nymphé* (mladenka, nevesta) in *mania* (norost) ter ga definiral kot »ženska bolezen, za katero je značilna morbidna in nenadzorovana seksualna želja«. To je še zmeraj običajna in prevladujoča oznaka v stroki. Lars von Trier pa v svojem novem filmu postreže z dekonstrukcijo nimfomanije, tako da pokaže, da potujitveni seks nimfomanke ni niti približno »ženska bolezen«, ampak rezultat družbeno uveljavljenega stališča, da ženska služi kot objekt seksualne želje. Konec koncev tudi nimfomanka izraža potrebo po tesnem medosebnem stiku, le da se ta materializira v drugačni obliki.

Prav okostje zgodbe, namreč odnos med Joe in Seligmanom, nudi ključ za dešifriranje skrivnosti nimfomanske želje. V intervjuju za časnik *L'Express* v 70. letih je francoski semiotik Roland Barthes zastavil vprašanje, zakaj pripovedujemo zgodbe. Za razvedrilo ali za odvrčanje pozornosti? Za »poduk«, kot so trdili v 17. stoletju, ali pa zgodba reflektira ideologijo v marksističnem smislu sveta? Za Barthesa so bile vse te utemeljitve zastarele: vsaka pripoved je predmet izmenjave. Kot je kasneje zapisal v svoji strukturalistični analizi *S/Z »pripoved je določena ne z željo po pripovedovanju, temveč z željo po izmenjavi: je sredstvo izmenjave, agent, tečaj, zlata valuta«*. V Balzacovi noveli *Sarrasine* je pripoved menjava za noč ljubljenja in v zbirki Tisoč in ena noč je vsaka nova zgodba vredna novega dneva življenja Šeherezade.

Če je torej vsaka pripoved neke vrste »pogodba«, kaj je predmet menjave za pripoved v von Trierjevi *Nimfomanki*? Koliko je pripoved »vredna«? Že od samega začetka filma je vsak malo manj naiven gledalec v skušnjavi, da bi se vprašal – ali bo navidez ljubeznivi

tujec Seligman, ki je celo priznal, da je še zmeraj devičnik, prišel v skušnjavo? Če nas Tisoč in ena noč popelje skozi svet tatov in zločincev, tiranov in pijancev, obubožanih in izmečkov človeške vrste, potem Joe s pripovedjo svoje življenjske zgodbe ustvarja talilni lonec poželenja za Seligmanove oči in ušesa: od grešnikov do nezvestih mož, od mazohistov do sadistov, od imigrantov do pedofilov.

Če želimo resnično razumeti *Nimfomanko*, ni dovolj, da se potopimo v vse sočne zgodbe, ki nam jih servira, temveč da dešifriramo ogrodje zgodbe in preberemo kompleksno razmerje med Joe in Seligmanom. Če bralec Tisoč in ene noči ne more biti imun na lika Šeherezade in kralja, torej prav na pripovedovalca zgodb in ne na zgodbe same, potem se moramo tudi v *Nimfomanki* osredotočiti prav na Joe in Seligmana. Če se ob prebiranju zgodb iz Tisoč in ene noči težko izognemo vprašanju, zakaj ni Šeherezada zabodla kralja med svojim nastopom, se lahko isto vprašamo ob gledanju *Nimfomanke*: zakaj Seligman ne pofuka Joe? (Ali pa bo do konca drugega dela le poskusil?)

A še resnejše je naslednje vprašanje – kaj točno Joe hoče od Seligmana v zameno za svoje pripovedi? Če je njen cilj ohraniti ali ponovno doživeti nedolžnost in ljubezen, ali ni potem *Nimfomanka* čisto nasprotje od vsega hrupa, ki obkroža film od njegove premiere naprej – subtilna romanca namreč?

To vprašanje lahko odgovori le sklepni prizor končnega dela *Nimfomanke* (vključno z zadnjo Joeino pripovedjo) in tega vam nočemo pokvariti. A eno je gotovo: von Trier je posnel film, ki lahko parira najboljši tradiciji Tisoč in ene noči, z Joe kot sodobno Šeherezado v glavni vlogi. Natanko nimfomanka nam lahko pove resnico o našem poželenju ...

